

FILOZOFIE A UMĚNÍ

Umění (*Kant*):

způsob představy, který je účelný sám o sobě a ačkoli je bez (vnějšího) účelu, přesto podporuje kulturu duševních sil kvůli společenskému sdělování

Základní rysy umění

- **svoboda** – je samo pro sebe, má cíl samo v sobě, vychází z potřeby umělce vyjádřit se (na rozdíl od techniky)
- **komunikativnost** – něco sděluje, je srozumitelné (na rozdíl od hry)

Funkce umění

Tytéž, jak jsou uvedeny pro filozofii a náboženství. Tyto funkce plní filozofie i umění, ale různými prostředky:

- **filozofie** - v médiu rozumu (odvozování, důkaz),
- **umění** - v médiu smyslového vyjádření, přímého oslovení

Druhy umění

básnictví (i próza); hudba; výtvarná umění (architektura, sochařství, malířství...); zobrazující umění (divadlo, tanec, film...)

Filozofie krásného a umění se nazývá **estetika**.

„Obraz je uspořádaný, komponovaný, organizovaný celek; fotografie pouze náhodně zachycuje nějaký výjev nebo úsek reality přesně tak, jak existuje v přírodě. Obraz má řád; fotografie je chaotická. Když umělec maluje obraz, uspořádává tvary a čáry podle své promyšlené představy o kompozici a eliminuje každý detail, který této koncepci odporuje. Na fotografii jsou vždycky detaily, které nemají smysl, variace světla a stínu, které spolu neladí, materiály, které vytvářejí falešné tóny, čáry, které jsou disonantní, tvary, které tam nepatří.“

S. S. van Dine: Vyvraždění rodiny Greenů

FILOZOFIE A IDEOLOGIE

Ideologie

- světový názor
- jakýkoli systematický soubor názorů, významů, výroků

Funkce ideologií

- ulehčují a stabilizují lidské chování
- uspokojují lidskou potřebu kontinuity, orientace, jistoty
- zmenšují složitost možností lidského jednání, tedy umožňují rychlou orientaci a rozhodování v konkrétní situaci

Nevýhody ideologií

- poměrná strnulost, možná nepřesnost, neadekvátnost názorů
- rozhodování podle zažitých představ a předsudků v konkrétní situaci znamená, že svůj zážitek neposuzujeme svým rozumem, dokonce ani neposuzujeme aktuální situaci, ale pohotově si vybavíme, jak jsme zvyklí řešit situace podobné

Negativní pojetí ideologie

a) Marxisté

hovořili o ideologii jako o "falešném vědomí", jako materialisté do ní zahrnovali veškerou lidskou kulturu (hlavně stát, právo, ale i morálku, umění a náboženství), a tvrdili, že se snaží v rozporu s objektivním stavem výroby a rozdělování statků (tedy ekonomickou základnou společenských jevů) konzervovat a ospravedlňovat vývojově zastaralé společenské pořádky. Proto musí být odstraněna třídním bojem – revolucí.

„V naprostém protikladu k německé filozofii, která sestupuje z nebe na zem, stoupá se tu od země k nebi, tj. nevychází se tu z toho, co lidé říkají, co se domnívají, co si představují, ani z řečených, myšlených, vymyšlených, představovaných lidí, aby se odtud došlo k lidem z masa a krve; vychází se ze skutečně činných lidí a z jejich skutečného životního procesu se také vykládá vývoj ideologických odrazů a ozvuků tohoto životního procesu. I mlhavé výtvary v mozcích lidí jsou nutné sublimáty jejich materiálního životního procesu, který je možno empiricky zjistit a který je spjat s materiálními předpoklady. Tím ztrácejí morálka, náboženství, metafyzika a všechny ostatní ideologie a formy vědomí, které jim odpovídají, zdání samostatnosti. Nemají dějiny, nemají vývoj, nýbrž lidé, rozvíjející svou materiální výrobu a své materiální styky, mění s touto svou skutečností i své myšlení a produkty svého myšlení. Život není určován vědomím, nýbrž vědomí je určováno životem.“

Karl Marx: Německá ideologie

b) Pozitivisté a kritičtí racionalisté

jsou přesvědčeni, že ve vědě a světonázorech je třeba ideologii vymýtit. Je třeba skoncovat s jakýmkoli definitivním, neměnným autoritativním věděním, veškeré vědění neustále podrobovat zkoušce platnosti a být připraveni změnit jakýkoli názor podle vědění nejnovějšího. Tedy neulpívat na ničem definitivním. Odmítat totalitní nárok světových názorů na universální vysvětlení světa, podporovat rozvoj otevřené společnosti, která pracuje s vědeckými pracovními hypotézami a učí se z chyb.

„Všichni lidé mají nějakou filozofii, ať to vědí nebo ne. Předpokládejme, že tato filozofie nemá valnou cenu. Ale její vliv na naše myšlení a jednání je často přímo katastrofální. Proto je nutné, abychom své filozofie kriticky zkoumali. To je úloha filozofie ... Tak jako každý má svou filozofii, tak má každý také – obvykle neuvědoměle – svou teorii poznání: mnohé mluví pro to, že naše teorie poznání rozhodujícím způsobem ovlivňují naši filozofii. Základní otázkou těchto teorií poznání je: Můžeme vůbec něco vědět? Odpověď není pesimistická, relativistická nebo skeptická: ukazuje, že se dovedem učit ze svých chyb. Je možné přiblížit se k pravdě. To byla moje odpověď na pesimismus v teorii poznání. Ale mám také odpověď na optimismus v teorii poznání: jisté vědění je nám odepřeno. Naše vědění je kritické uhadování; síť hypotéz, tkáň domněnek.“

Karl Popper: Logika vědeckého výzkumu

Filozofie a ideologie - srovnání

Filozofie je **hledání** moudrosti, **touha po** moudrosti, sókratovské pojetí poznání (Vím, že nic nevím.) je neustálou výzvou, aby se filozofie (nebo věda) nestala ideologickou. Samozřejmě, filozofie a věda přináší nějaká vysvětlení, ulehčují tak lidský úděl. Ale žádný filozofický systém není úplný a nevývratný, což platí i pro každou vědu. Je nutné umět se poučit, uznat svůj omyl. Nicméně stabilní životní názory a spolehlivou orientaci potřebujeme všichni a v tomto neutrálním smyslu máme všichni nějakou ideologii, světonázor. I v životě, tak jako ve vědě platí, že člověk má být pravdivý a zásadový.

*„Je možno kritice ideologie prisoudit úlohu, aby zmenšovala iracionálnosť sociálneho života tým, že bude uplatňovať výsledky a metódy kritického myšlení pro utváření sociálního vědomí, a tím i veřejného mínění, krátce řečeno úlohu **osvěty**. To znamená především podporovat výchovu k racionálnímu přístupu k problémům a tím ke stylu myšlení, který odpovídá modelu kritické racionality. Často méně záleží na tom, aby se předávalo vědění o jednotlivostech, než aby se učilo metodám, které jednotlivcům umožňují vytvořit si samostatný úsudek a tak odhalovat strategie, které imunizují, zatemňují, zamlžují a matou, tedy odhalovat postupy dogmatismu. Cíl takové výchovy by tedy záležel v tom, aby se zvýšila imunita členů společnosti proti nerelevantním způsobům argumentace, ale aby se zato stali vnímavějšími pro pravou a relevantní kritiku.“*

Hans Albert: Pojednání o kritickém rozumu

Seznam zdrojů:

ANZENBACHER A. *Úvod do filosofie*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 377 s. ISBN 80-7178-804-X.

VAN DINE S. S. *Vyvraždění rodiny Greenů*. 3. vyd. Praha : 1990.

Seznam zdrojů:

Inovace výuky společenských věd [online]. 2011 [cit. 2011-05-18]. Nástěnka. Dostupné z
www: <<http://ivy.sgo.cz/>>